

Anna B. Kowalska

Grażyna Nawrońska, *Początki Elbląga w świetle źródeł archeologicznych*,
Elbląg 2012, 210 s.
ISBN 978-83-935048-0-0

Książka Grażyny Nawrońskiej jest pierwszym opracowaniem najstarszych dziejów Elbląga obejmującym zagadnienia procesu lokacji, kształtowania się przestrzeni miejskiej i życia codziennego w średniowieczu. Rozprawa powstała na podstawie materiałów źródłowych pozyskanych w trakcie badań wykopaliskowych prowadzonych na terenie Elbląga w latach 1980–2000 oraz 2001–2007. Składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym przedstawiono między innymi stan badań wykopaliskowych na terenie Starego Miasta w Elblągu oraz rozwój archeologii miejskiej na południowym wybrzeżu Bałtyku i Morza Północnego. W dalszej części zaprezentowano warunki geomorfologiczne, hydrologiczne i klimatyczne, a także osadnictwo poprzedzające powstanie miasta lokacyjnego, zwłaszcza wczesnośredniowieczne emporium w Truso. Zostały scharakteryzowane walory tego regionu i ich znaczenie w rozwoju osadniczym i gospodarczym. Podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: Dlaczego na obszarze zajęty przez miasto lokacyjne nie było wcześniejszego osadnictwa? Początki Elbląga zostały omówione z perspektywy źródeł pisanych oraz archeologicznych, które w znacznym stopniu przyczyniły się do pełniejszego zrozumienia kwestii formowania się miasta. Szczególne znaczenie miały badania dendrochronologiczne próbek drewna pobranych z najniższych, niezakłóconych poziomów stratygraficznych oraz analiza zespołów ceramicznych i tzw. dobrych wyznaczników chronologicznych, do których zaliczają się między innymi monety. Obszerny rozdział dotyczy etapów kształtowania się przestrzeni miejskiej. Analizy metrologiczne i planigraficzne w poszukiwaniach rozwiązania kwestii wielkości lokacyjnego Elbląga opierały się na założeniu o niezmienności planu miasta do 1. połowy XVII wieku. Dokładniejszych odpowiedzi udzieliły wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w rejonie najstarszych obwałowań i późniejszych murów miejskich. Sporo miejsca poświęcono konstrukcji i przebiegu ulic – głównych arterii oraz pomniejszych uliczek i działce miejskiej – jej wielkości i rozplanowaniu. Sposób zagospodarowania tylnych partii działek był

zależny od ich wielkości, a także zawodu wykonywanego przez mieszkańców. Na podstawie badań archeologicznych ustalono charakter zabudowy mieszkalnej i etapy przekształcania się domów drewnianych wznoszonych w technice plecionkowej i jednoprzestrzennych obiektów zrębowych, słupowych i szkieletowych, czasem wznoszonych na kamiennych fundamentach oraz problem tzw. *kemenate* – drewnianych i kamiennych aneksów funkcjonalnie związanych z domem mieszkalnym. Omówiono ponadto problem wyodrębniania się w przestrzeni miejskiej placu targowego oraz cmentarza, kompleksu klasztorne-go dominikanów, szpitala Świętego Ducha, kościoła parafialnego, wagi miejskiej i ratusza oraz zamku krzyżackiego.

Książkę kończy obszerne podsumowanie uwzględniające wkład archeologii w poznanie najstarszych dziejów Elbląga w średniowieczu i jego dalszy rozwój oraz tłumaczenie streszczenia pracy na język angielski.